

Список використаних джерел

1. Криминологія : учебник / под ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. – СПб. : Питер, 2002. – 386 с.
2. Петков В. П. Основні причини та умови, що сприяють злочинності у місцях позбавлення волі / В. П. Петков // Правові новели. – 2014. – № 1. – С. 77–84.
3. Криминологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна криминологія) : посібник / за ред. О. М. Джужі. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 620 с.
4. Йосипів А. О. Загальносоціальна, спеціально-криминологічна та індивідуальна профілактика злочинності: правові аспекти / А. О. Йосипів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 1. – С. 315–324.
5. Аванесов Г. А. Криминологія : учебник / Г. А. Аванесов. – М. : Акад. МВД СССР, 1984. – 500 с.

Колб О. Г. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криминології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

АСПЕКТИ ЗАПОБІЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ВИПРАВНИХ КОЛОНІЙ УКРАЇНИ

Результати вивчення чинного кримінально-виконавчого законодавства України підтвердили, що в нашій державі досі не створено належних правових механізмів запобіжної діяльності персоналу виправних колоній. Зокрема, законодавець закріпив одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства виконання і відбування покарань принцип законності (ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України), однак у подальших нормах зазначено Кодексу це більше жодним чином не відображено. Також законодавець не створив відповідні правові гарантії та механізми реалізації, що має вирішальне значення для проведення заходів запобіжної діяльності, враховуючи, що цей принцип вимагає від суб'єктів права діяти лише в межах повноважень, у порядку та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1, с. 213].

Основою такого підходу можна розглядати матеріальне вираження вказаного принципу в ст. 41 КК України: «Виконання наказу або розпорядження є законним, якщо вони віддані відповідною особою, в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина» [2]. На думку Ю. В. Бауліна, за своєю юридичною природою виконання законного наказу – це виконання особою свого юридичного (службового) обов'язку [3, с. 163], що є визначальним для персоналу органів і установ виконання покарань з огляду вирішення завдань запобіжної діяльності, особливо з урахуванням вимог п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України, відповідно до положень якої, виключно закони України визначають діяльність органів і установ виконання покарань [4]. Проте в контексті нормативного забезпечення діяльності щодо запобігання злочинам і правопорушенням в органах та установах виконання покарань автори чинного КВК України допустили низку правових недоліків, які не кореспондуються зі змістом принципу законності, визначеного в Конституції України. Йдеться про те, що запобіжну діяльність у сфері виконання покарань переважно регулюють підзаконні нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання покарань (з 1991 р. – це МВС України; Державний департамент України з питань виконання покарань; з 2011 р. – Державна пенітенціарна служба України, а з 2016 р. – Міністерство юстиції України).

На думку О. Г. Колба, такий підхід законодавця суперечить ст. 19 та 63 Конституції України, де визначено, що право обмеження для засуджених можна встановлювати лише на підставі закону та рішення суду [5, с. 103]. Така нормотворчість призвела до того, що на сьогодні запобіжна діяльність в органах та установах виконання покарань порушує в цьому контексті основи правового статусу засуджених, визначені у чинному КВК України (ст. 7 цього Кодексу).

Таким чином, потрібно погодитись з фахівцями, які переконані, що в зазначеній ситуації, реалізуючи політику у сфері виконання покарань, суб'єкти їх виконання (органи та

установи виконання покарань та інші учасники кримінально-виконавчих правовідносин (прокуратура суд, громадськість [6]) та відбування покарань (засуджені) стають «заручниками» кримінологічної політики. З одного боку, в чинному законодавстві України (у вигляді мети і завдань (ст. 1, 50 КК України, ст. 1 КВК України, ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [7] тощо) відображено окремі елементи і принципи останньої, а з іншого – належних механізмів для досягнення її цілей правовими методами і засобами не створено [5, с. 104]. Як наслідок, розпочинаючи з 1991 р. і до 2014 р. щороку в системі виконання покарань засуджені вчиняли до 400 нових злочинів [8, с. 214–215], а у 2015 р. – 200 [9, с. 4]. Суттєво не зменшились ці показники й у 2016 р. [10].

Наведені статистичні дані надають можливість визначити, що кримінологічна та кримінально-виконавча політики співвідносяться як складові елементи єдиної системи – політики у сфері протидії злочинності. Для цього варто зрозуміти, як зауважує П. Л. Фріс, що обидва зазначені види є похідними від кримінально-правової політики, а тому їх зміст детермінується змістом і принципами формування останньої, тобто вони постають одиничними явищами відносно загального. Однак кримінологічна політика має відносну автономність (незалежність) від інших видів політики у галузі протидії злочинності, а отже постає загальним явищем відносно кримінально-виконавчої політики [11, с. 17–18]. Так, І. М. Даньшин зазначає, що кримінологія відрізняється від усіх інших юридичних наук тим, що більшість досліджуваних нею проблем має комплексний характер і перебуває на стику філософії, політології, соціології, правознавства, психології, педагогіки, демографії, економіки, статистики тощо [12, с. 36].

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. – Харків : Право, 2014. – 368 с.
2. Кримінальний кодекс України: зі змінами та доповненнями станом на 20 берез. 2016 р. / уклад. В. І. Тютюгін. – Харків : Право, 2016. – 308 с.

3. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. ком. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Вид. 5-ге, допов. – Харків : Право, 2013. – Т. 1: Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.
4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР . – Харків : Право, 2016. – 68 с.
5. Сучасна кримінально-виконавча політика України : монографія / О. Г. Колб, В. П. Захаров, В. В. Кондратішина та ін. ; за заг. ред. О. Г. Колба. – Вид. 2-ге виправ. і перероб. – Луцьк : Іванюк В. П., 2008. – 210 с.
6. Дудко Є. В. Прокуратура України як учасник кримінально-виконавчих правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дудко Євгеній Вікторович. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 297 с.
7. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
8. Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття: монографія / О. Г. Кулик. – Київ : Юрінком Інтер, 2013. – 272 с.
9. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2015 році: інф. бюл. – Київ : Державна пенітенціарна служба України, 2016. – Кн. 1. – 57 с.
10. Державна пенітенціарна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kvs.gov.ua. – Назва з екрана.
11. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Фріс Павло Львович. – Київ, 2006. – 36 с.
12. Даньшин И. Н. Введения в криминологическую науку. – Харків : Право, 1998. – 144 с.